

Henk Procee, Herman Meijer,
Peter Timmerman & Renzo Tuinsma
(redactie)

Bij die wereld wil ik horen!

*Zesendertig columns
& drie essays
over de vorming
tot academicus*

Boom *Amsterdam*

© 2004 Henk Procee, Herman Meijer,
Peter Timmerman & Renzo Tuinsma

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16 h t/m 16 m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Sib 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16 l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting pro (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

*No part of this book may be reproduced in any way
whatsoever without the written permission of the publisher.*

Omslagillustratie

Houtgravure door Pam G. Rueter (detail)

Omslagontwerp & boekverzorging
René van der Vooren, Amsterdam

ISBN 90 5352 988 8 | NUR 730

«Er is geen behoefte aan trompetten als gordijnen»

PETER HAGOORT

Mijn fascinatie voor wetenschap verliep via de taal. In de derde klas van het gymnasium begon mijn nieuwe leraar Nederlands aan het begin van het jaar zijn les met de dichtregel van Lucebert: «Er is geen behoefte aan trompetten als gordijnen». De daarop volgende zorgvuldige ontrafeling van deze dichtregel liet zien dat hiermee uitgedrukt wordt dat we niet zitten te wachten op personen die zichzelf verbergen achter een overmaat aan geluid, gebral en geschal. Hier werd voor mij de kiem van een academische vorming gelegd, de essentie van intellectualiteit als levenshouding zichtbaar. Deze is: Lees maar, er staat niet wat er staat; kijk maar, je ziet niet wat je ziet; tast maar, je voelt niet wat je voelt. Zoeken naar de patronen die schuilgaan achter de werkelijkheid die zich aan onze zintuigen voordoet, daarom gaat het. Het moment staat scherp in mijn geheugen gegrift. Pas later besefte ik hoezeer hier het proces werd geïllustreerd dat zich als academische vorming laat omschrijven.

Vele jaren later; ik studeerde psychologie in Nijmegen, toen de telefoon ging. Een medewerker van het Max Planck Instituut aldaar hing aan de lijn. Men zocht een assistent die zich kon gaan bezighouden met het standaardiseren van een Duitse afasietest voor het

Nederlands. Afasie is een taalstoornis die het gevolg is van een hersenbeschadiging, waarbij de voor taal relevante gebieden van het brein zijn aangetast. Ik kon wel wat extra geld gebruiken, en ging dus op het verzoek in. Ik had nog nooit een afasiepatiënt in het echt ontmoet en wist dus niet wat mij te wachten stond. Dit zou snel veranderen. Mijn eerste patiënt worstelde bij elke zin langdurig om te zeggen wat hem in gedachten kwam. Zelf opgegroeid in de talige traditie van de gereformeerde cultuur, was deze ervaring een frontale confrontatie met de *condition humaine*. Deze confrontatie met de communicatieproblemen als gevolg van een beroerte maakten bij mokerslag duidelijk hoe fragiel dat vanzelfsprekende vermogen van ons is om in woorden met elkaar van gedachten te wisselen. Zelfs datgene wat we zonder erbij na te denken vanzelfsprekend doen, blijkt ongehoord complex te zijn, verankerd in de microkosmos van ons brein en uiteen te vallen bij een enkele aanvaring met het noodlot. Er bestaat geen vanzelfsprekendheid, er is niets dat niet *in Frage* gesteld kan worden, het is onterecht bij de eerste indrukken stil te blijven staan.

Tussen de polen van het menselijk vermogen de werkelijkheid in een scherp daglicht te stellen met behulp van een dichtregel en het daarmee contrasterende onvermogen gedachten in taal vorm te geven ten gevolge van een weigerachtig brein, vond mijn academische vorming plaats. Zoveel is daarbij duidelijk dat academische vorming langs soms onvermoede banen plaatsvindt. Dit is Russells existentiële paradox voor het onderwijs: Verwacht niet dat vorming plaatsvindt op de wijze die je verwacht, verwacht niet dat de paden die in Zoetermeerse hoofden worden bedacht tot gevormde

Peter Hagoort

80 geesten leiden. Toon het tegenlicht van de werkelijkheid op eigen wijze.

Prof. dr. Peter Hagoort is hoogleraar neuropsychologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, directeur van het F. C. Donders Centre for Cognitive Neuroimaging, en als <university affiliate> verbonden aan het Max Planck Instituut voor Psycholinguïstiek in Nijmegen. Hij geeft veel lezingen voor een breed academisch gevormd publiek over hersenen, taal en geest.